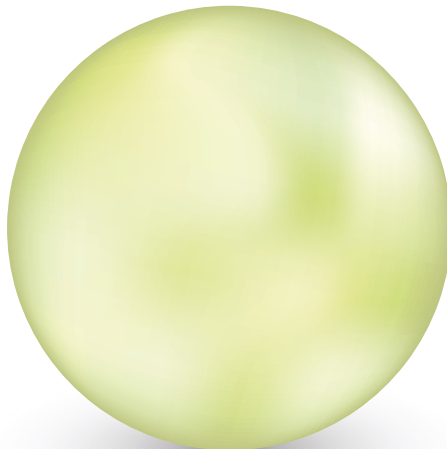
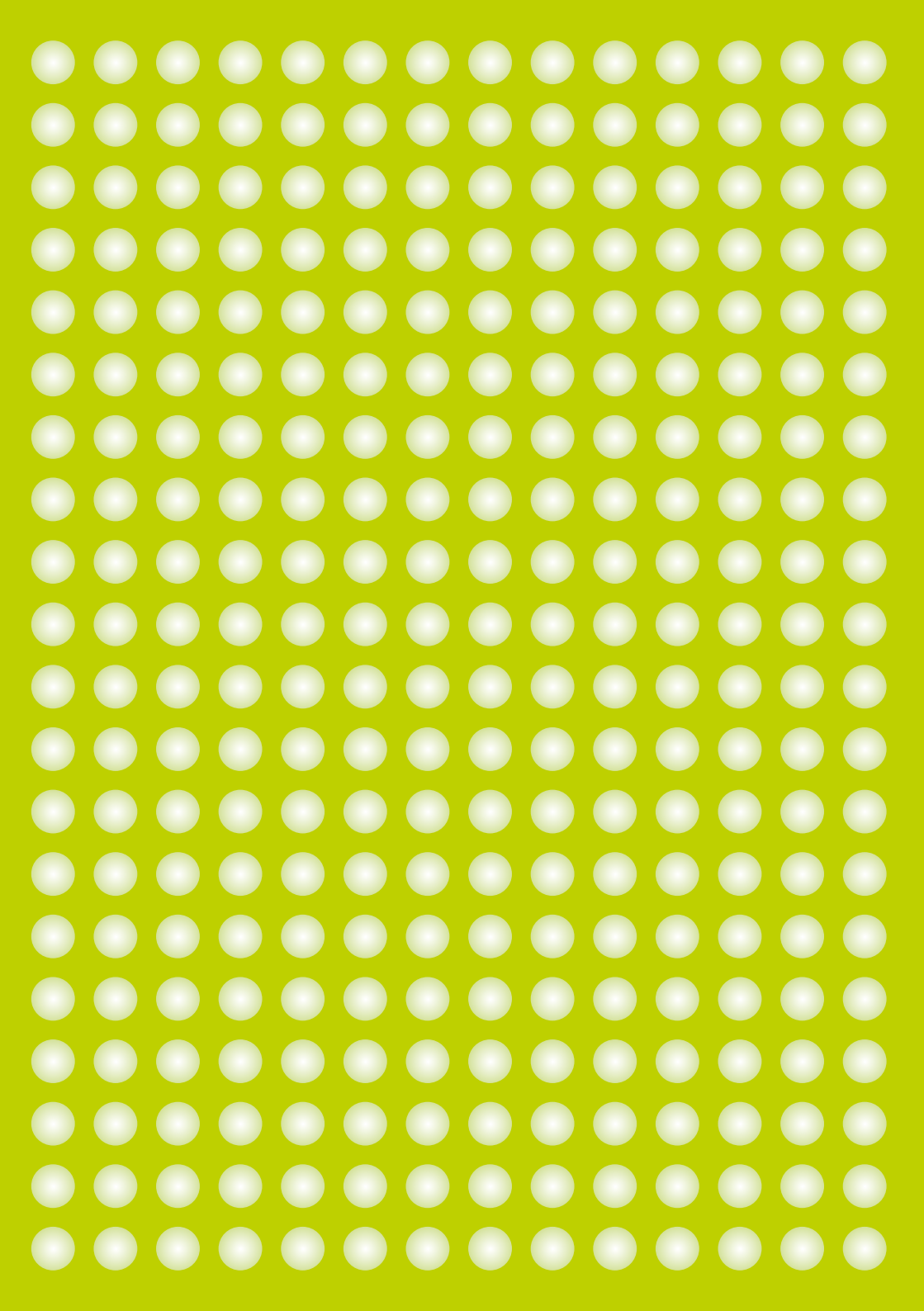
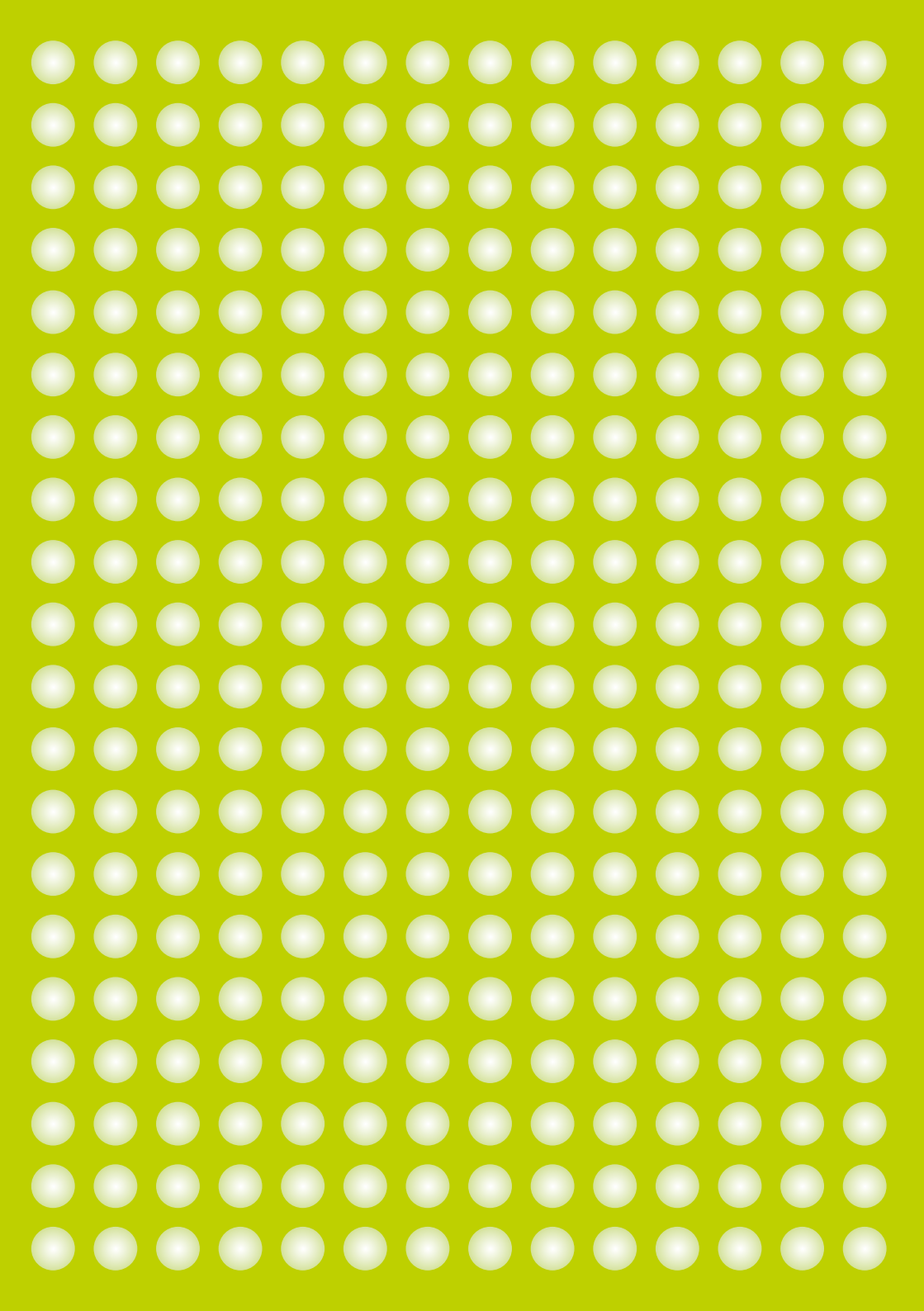

HET IS EEN KWESTIE VAN DOEN

Parels uit het netwerk

Inhoud

Voorwoord

4

1

De parel van
Alphen aan
den Rijn
6

2

De parel
van Delft
8

3

De parel van
Den Haag
10

4

De parel van
Dordrecht
12

5

De parel van
Alles is
Gezondheid
14

6

De parel van
de GGD
16

7

De parel van
Gorinchem
18

8

De parel van
Hendrik-Ido-
Ambacht
20

9

De parel van
Hillegom
22

10

De parel van
IVN
24

11

De parel van
de KAMG
26

12

De parel van
Lansingerland
28

13

De parel van
Leiden
30

14

De parel van
Leiderdorp
32

15

De parel van
Leidschendam-
Voorburg
34

16

De parel van
Lisse
36

17

De parel van
Naturalis
38

18

De parel van
The Greenlabel
Institute
40

19

De parel van
Rijswijk
42

20

De parel van
Rotterdam
44

21

De parel van
Staatsbosbeheer
46

22

De parel van
Teylingen
48

23

De parel van
WUR
50

24

De parel van
de Provincie
Zuid-Holland
52

25

De parel van
Zuidplas
54

26

De parel van
Zwijndrecht
56

Colofon
58

Voorwoord

Loopt u mee langs onze parels?

Altijd als ik een ommetje maak in een van de mooie Zuid-Hollandse dorpen en steden ben ik trots op wat ik zie. Door visie, samenwerking en gewoon 'een kwestie van doen' ontstaan er overal schitterende parels. Van groene parkeerterreinen tot hagen- en heggenacties en van ecologische stadswallen tot multifunctionele sportvelden. Al deze groene parels laten zien dat vergroenen geen papieren vergezicht is, maar dagelijkse praktijk.

Die praktijk is de verwezenlijking van de droom van Groene Cirkel Groene Gezonde Stad: onze steden en dorpen radicaal vergroenen. Door een leefomgeving te creëren die uitnodigt om te bewegen, te spelen en te ontmoeten. Waar plek is voor dieren en planten. Waar natuur en economie in balans zijn. Waar de uitdagingen van een veranderend klimaat worden opgevangen. En vooral: waar een groene, biodiverse en klimaatadaptieve leefomgeving bijdraagt aan gezonde en weerbare inwoners.

We doen dit altijd samen en in samenhang. Met een netwerk van kennisinstellingen, overheden en maatschappelijke organisaties werken we al vijf jaar met elkaar aan duurzame, natuurinclusieve oplossingen. Provincie Zuid-Holland vormt de draad in de parelketting; de schakels die de projecten en de mensen die daaraan werken bij elkaar brengen. Zodat zij van elkaar kunnen leren en elkaar versterken. Door samen te experimenteren, te innoveren en soms ook buiten de bestaande kaders te denken, ontstaan de parels die echt het verschil maken.

Alle parels in deze publicatie laten zien dat radicale vergroening haalbaar is als we visie koppelen aan daadkracht. Ze geven vertrouwen en inspiratie. Niet alleen aan de partners in Groene Cirkel Groene Gezonde Stad, maar aan iedereen die gelooft dat vergroening de sleutel is tot een toekomstbestendige samenleving.

Ik nodig u uit om met mij een denkbeeldig ommetje te maken langs deze parels. Parels die door ideeën, beleid, discussie – zonder wrijving geen glans – en hard werken tot stand zijn gekomen. Ik hoop dat ze u inspiratie geven om met dezelfde energie als in de afgelopen vijf jaar verder te bouwen aan groene, biodiverse gemeenten waarin het goed leven is – nu en voor de generaties na ons.

Tot slot wil ik iedereen bedanken die heeft meegewerkt aan onze groene parels. In het bijzonder alle ambassadeurs van Groene Gezonde Stad. Ook wil ik mijn collega-gedeputeerde Anne Koning bedanken voor haar voortdurende betrokkenheid bij de cirkel en haar parel in dit boek. Ik heb er heel veel zin in om mij samen met Anne en alle partners in te zetten voor de verdere vergroening van Zuid-Holland.

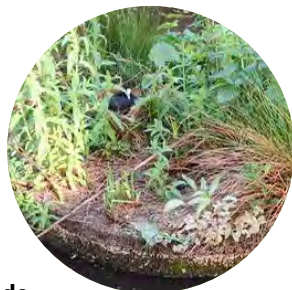
Arno Bonte, gedeputeerde provincie Zuid-Holland

1

DE PAREL VAN ALPHEN AAN DEN RIJN GROENE DOBBERS

In het Omloopkanaal in Alphen aan den Rijn liggen sinds 2022 groene dobbers. De drijvende eilanden zijn een stap naar verbetering van de waterkwaliteit - die is nu slecht en er ligt veel zwerfafval in het water. Dat moet beter want Alphen aan den Rijn wil toe naar een circulair watersysteem. De dobbers van Dobberweelde zijn 100 procent biobased. In elke dobber zijn 26 plantgaten aangebracht waarin acht verschillende plantensoorten zijn geplant.

Dobberweelde doet de ecologische monitoring van de dobbers - flora en fauna, onder en naast de dobbers. Hoogheemraadschap Rijnland doet wateranalyses. Na ruim een jaar ecologische monitoring bleek dat de acht plantensoorten goed zijn aangeslagen. Op elke dobber hadden zich spontaan andere planten gevestigd; op een van de dobbers zelfs 12. In totaal hadden wind, water en vogels 37 plantensoorten toegevoegd.

In 2025 is de biodiversiteit nog verder toegenomen met 45 spontaan gevestigde plantensoorten. De dobbers zijn nu grotendeels met planten begroeid en de onderkant biedt habitat aan driehoeksmosselen, slijkgarnalen en sponzen, die plankton, bacteriën en slib uit het water filteren. De dobbers zijn bovendien aantrekkelijk voor zweefvliegsoorten en libellensoorten. Ook zien we dagvlinders, hommels en honingbijen die foerageren op de dobbers.

Op het wensenlijstje staat nog om met een onderwatercamera te onderzoeken hoe de wortels van de planten het water ingroeien en voedingsstoffen uit het water opnemen. Ook willen we de waterkwaliteitsgegevens van het hoogheemraadschap koppelen aan de ontwikkeling van de flora en fauna op en onder de dobbers. Want het succes is duidelijk. Niet alleen de biodiversiteit is toegenomen door de dobbers; het ziet er ook gewoon mooier uit aldus de Alphenaren!

OP ELKE DOBBER HEBBEN ZICH SPONTAAN ANDERE PLANTEN GEVESTIGD

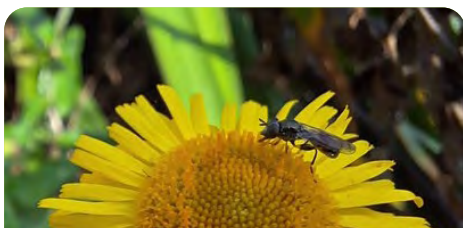
Dobber direct na aanplant (augustus 2022).

Het resultaat na twee jaar.

Spons, driehoeksmossel en slijkgarnaaltjes aan de onderkant van de dobber.

Korsetzweefvlieg *Neoascia* op een bloem van heelblaadjes.

WIL JE ER MEER OVER WETEN?

➔ alphens.nl/nieuws/drijvende-eilanden-met-planten-in-omloopkanaal-moeten-waterkwaliteit-verbeteren.html

DE PAREL VAN DELFT GROEN HOFJE OP HISTORISCHE GROND

Wie vandaag op het Bagijnhof in de Delftse binnenstad wandelt, ziet vooral een groene en rustige ruimte. Waar tot enkele jaren geleden auto's geparkeerd stonden en het riool de grootste bron van zorgen was, ligt nu een hofje dat uitnodigt tot verblijven.

De aanleiding voor de metamorfose was technisch: het riool kon de grote hoeveelheden regenwater niet meer aan. Bij elke zware bui stond het hofje blank en liep het regenwater zelfs de woningen in. De opdracht was: zorg dat het rioolstelsel het weer aankan. En als het riool toch vernieuwd wordt, kijk dan meteen naar innovatieve oplossingen voor waterberging.

Maar de puzzel telde meer stukjes. De bewoners waren niet blij met het verlies van parkeerplaatsen én van de oude kastanjabomen. Die bleken bij inspectie overigens in slechte staat te zijn. Duidelijk was dat er gesprekken met de bewoners georganiseerd moesten worden. Niet zo simpel, want het was midden in coronatijd. Via Teams-sessies en bijeenkomsten in de open lucht, werden varianten voor de inrichting besproken.

Het graven kon beginnen. Maar toen stuitte men op de volgende verrassing: een middeleeuws kapelletje, samen met de fundering van een toren en tientallen menselijke resten. Daarmee kreeg dit project een bijzondere archeologische dimensie.

Uiteindelijk hebben de onverwachte uitdagingen tot creativiteit geleid. En het resultaat mag er zijn. Het Bagijnhof is een groene en levendige plek, waar bewoners elkaar ontmoeten en kinderen spelen. Een enorme verandering en een parel voor de stad. Een parel die bovendien klaar is voor klimaatverandering en bijdraagt aan de biodiversiteit in de binnenstad.

UITEINDELIJK HEBBEN DE ONVERWACHTE UITDAGINGEN TOT CREATIVITEIT GELEID

Het Bagijnhof na de groene metamorfose.

De fundering van de kapel.

Archeologen die voorzichtig menselijke graven onderzoeken.

WIL JE ER MEER OVER WETEN?

Medewerkers van de gemeente vertellen graag meer over dit project. Neem contact op via 14 015 of vul het contactformulier in op www.delft.nl

DE PAREL VAN DEN HAAG WAAR KIKKERS KWAKEN EN BLAUWBORSTJES ZINGEN

Waar paarden en schapen graasden in een eeuwenoude polder in de Vlietzone, groeit een nieuw natuurgebied uit tot een paradijs voor mens én dier. Voor Den Haag is het nieuwe natuurgebied Vlietweide een echte parel. De Haagse wethouder Robert Barker en wethouder Marcel Belt van Leidschendam-Voorburg mochten met Sander Wennekers van de AVN en een heleboel natuurliefhebbers de eerste boom planten. Die boom markeert het begin van iets unieks: in de sterk verstedelijkte omgeving van de Randstad, in groeistad Den Haag, creëren we nieuwe natuur ter grootte van twintig voetbalvelden!

Het weiland van bijna dertien hectare aan de rand van Den Haag en Leidschendam-Voorburg wordt een prachtig nieuw natuurgebied. We leggen in een jaar tijd drie hectare bos aan, planten bomen en struiken en zaaien bloemen. Het bos biedt schuilplaatsen en voedsel voor vogels, insecten en kleine zoogdieren. Daarnaast maken we ruimte voor water. Ondiepe plassen worden afgegraven, een groenblauw paradijs voor dieren en cruciaal voor biodiversiteit: kikkers, padden en libellen vinden er hun leefgebied, vogels komen er foerageren. Bezoekers genieten van een wandelpad, bankjes en kinderen kunnen er spelen en klauteren.

De natuur in heel Nederland staat onder druk en meer nog in een groeiende stad als Den Haag. Meer groen maakt onze stad gezonder en prettiger voor mens én dier. Het is daarom essentieel om de natuur te versterken en verbinden. Daar zijn we hard mee bezig; niet alleen in Vlietweide, maar ook op vele andere plekken. Robert Barker: 'Ik ben benieuwd hoe Vlietweide er over tien jaar uitziet. Hopelijk zie ik dan watervleermuizen vliegen, hoor ik kikkers kwaken en kleurrijke blauwborstjes zingen.'

VAN EEN HISTORISCHE POLDER NAAR EEN BIJZONDER GROENGEBIED

Vlietweide vanuit vogelperspectief.

Ongestoord kijken en bekeken worden
achter de vogelwand.

Robert Barker (links) en Marcel Belt planten
de eerste boom in Vlietweide.

WIL JE ER MEER OVER WETEN?

➤ [www.hethaagsegroen.nl/
groen+werk/3159186.aspx](http://www.hethaagsegroen.nl/groen+werk/3159186.aspx)

➤ [www.denhaag.nl/nl/natuur-en-
milieu/groen-en-bomen/vlietweide](http://www.denhaag.nl/nl/natuur-en-milieu/groen-en-bomen/vlietweide)

4

DE PAREL VAN DORDRECHT SAMEN MAKEN WE DE WIJK GROENER ÉN GEZONDER

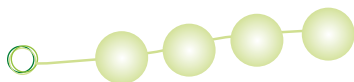
De Staart Oost in Dordrecht is een bijzondere plek: het ligt aan de poort van Nationaal Park De Biesbosch, maar heeft soms het gevoel vergeten te zijn. Met *Groene Gezonde Staart* willen we dat gevoel ombuigen. Samen met bewoners werken we aan een wijk die niet alleen groener en gezonder is, maar ook meer verbonden.

Wat begon als noodzakelijke rioolvernieuwing, groeide uit tot een kans om de wijk opnieuw vorm te geven. Het nieuwe rioelstelsel helpt wateroverlast te voorkomen en er is extra groenbudget vrijgemaakt: met meer groen verbetert de biodiversiteit en ontstaat een prettige, gezonde leefomgeving. Aan de hand van de Groene Cirkels-methode werkten we samen met bewoners aan een droom voor de Staart. Bewoners dachten mee over groen versus parkeren, groenbeheer, spelen, ontmoeten en over ruimte voor honden. In Park Merwepolder is een speel- en ontmoetplek aangelegd waar jong en oud zich kan uitleven en met elkaar samenzijn.

Vergroening is meer dan planten neerzetten. Bewoners krijgen ook inspraak in de beplanting. Daarnaast kunnen ze groenstroken adopteren en geveltuinen aanleggen. De wijk wordt zo niet alleen mooier, maar ook socialer. 'Het is een nieuwe manier van werken en soms zoeken, maar de wil om samen te werken is groot,' zegt Annemarie Lammers, senior beleidsadviseur Gezonde Leefomgeving.

Een centrale plek in het project is 't Staartje, de buurtkeet waar iedereen welkom is. Hier drink je een kop koffie, schuif je aan voor een gratis maaltijd en doe je mee aan activiteiten. Van een herfstfestival met natuurgidsen en het maken van egelhuisjes tot het uitdelen van wilde bloemenzaadjes. Zo koppelen we gezelligheid aan vergroenen. En zo groeit de Staart uit tot een wijk waar natuur en mensen hand in hand gaan.

BEWONERSINITIATIEVEN, GEMEENTELIJKE INZET EN CREATIEVE IDEEËN GAAN HAND IN HAND IN DE STAART

Iedereen is welkom in buurtkeet 't Staartje.

Speel en ontmoetplek Staart Oost: Jong en oud genieten van spel en ontspanning in Park Merwepolder.

WIL JE ER MEER OVER WETEN?

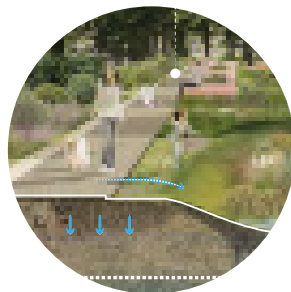
- gezondeleefomgeving.nl/praktijk/dordrecht-vergroent-met-groene-cirkel-methode
- groenegerondestad.nl/kennis-delen/on-the-move-to-dordrecht
- groenblauwdordrecht.nl/projecten/praat-mee-over-de-staart-van-de-toekomst

5

DE PAREL VAN GEZONDHEIDS- NETWERK ALLES IS GEZONDHEID BODEM VOOR DE BUURT

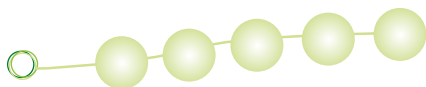
Groene Cirkel Groene Gezonde Stad is een Zuid-Hollands netwerk met een aantal landelijke organisaties. Zoals Alles is Gezondheid dat vanuit het convenant RegioDeal Zaan IJ samen met ONE het traject *Bodem voor Welzijn* is gestart.

De Amsterdamse buurt Tuindorp Oostzaan werd een eeuw geleden gebouwd voor de arbeiders van de nabijgelegen scheepswerf. Nog steeds kent de buurt een sterke sociale cohesie, maar ook een sociaaleconomische kwetsbaarheid. Daar komt bij dat het niet best is gesteld met de bodem. Vervuiling, bodemdaling, een hoge grondwaterstand en beperkte wateropslag ondermijnen de milieukwaliteit. En daarmee ook de gezondheid van de bewoners door vocht en schimmels in hun huizen.

Bodem voor de Buurt heeft als doel: een sterke en gezonde bodem én dito inwoners in Tuindorp Oostzaan. Het wordt uitgevoerd met financiering vanuit het *European Urban Initiative Greening Cities*, in een consortium onder leiding van Amsterdam. Met bewoners, experts en lokale stakeholders zijn zij aan de slag gegaan om te kijken wat een toekomstbestendige leefomgeving betekent voor de buurt. Met als uitgangspunt: van de bodem als bedreiging naar de bodem als kans voor brede welvaart.

Annette Postma van Alles is Gezondheid heeft als expert gekeken hoe gezondheid als doel in de ontwerpen kan worden meegenomen, zodat elke fysieke maatregel ook een sociale component heeft. Want alleen dan leiden groene fysieke maatregelen tot verbeteringen in de gezondheid en het welzijn van de Tuindorpers. Groene fysieke maatregelen zijn bijvoorbeeld wateropvangplekken, rust- en ontmoetingsplekken, gevarieerd groen met hoge biodiversiteit, wandelpaden en natuurlijke speelplekken. Samen vormen ze een stevige basis voor een bloeiende wijk.

VAN DE BODEM ALS BEDREIGING NAAR DE BODEM ALS KANS

© Muzus

Een goed buurtproject kan niet zonder de kennis en ervaringen van de bewoners zelf.

© Muzus

Natte voeten? De Tuindorpers konden aangeven of ze daar last van hebben.

© One

Tuindorp Oostzaan: boven- en ondergronds.

WIL JE ER MEER OVER WETEN?

- www.bodemvoordebuilt.nl
- www.onedesignplanning.com/project/soil-for-bread-welfare
- www.allesisgezondheid.nl/nieuws/vernieuwde-top-10-natuurinclusief-bouwen-gezondheid-als-concreet-doel

DE PAREL VAN DE GGD PARTICIPATIE IN OPTIMALE VORM IN BOSKOOP

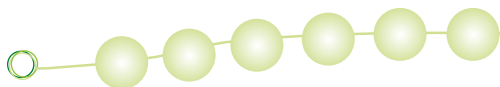
Voor de inwoners was het duidelijk: te vaak strandde inwonersparticipatie in goede bedoelingen en fraaie plannen. Daarom klonk in Boskoop één duidelijke boodschap: genoeg gepraat, de schop moet in de grond.

GGD Hollands Midden, Alphen aan den Rijn en Hogeschool Leiden grepen de oproep met beide handen aan, gesteund door subsidie van ZonMw. Wat dit traject bijzonder maakt, is de brede inzet vanuit de gemeente. Niet alleen het ruimtelijk domein, maar ook de teams gezondheid en economie werkten samen aan intern draagvlak. Met als doel het actief betrekken van inwoners en lokale partijen: de echte behoeften rondom vergroening moesten op tafel.

De GGD en studenten van Hogeschool Leiden gingen samen de straat op. Jongeren, ouderen, praktisch en theoretisch opgeleiden: iedereen werd gehoord. Soms tijdens groepsmomenten zoals een bijeenkomst bij de scouting of een koffieochtend, soms één-op-één bij de koffietafel op de markt. Uiteindelijk mochten inwoners kiezen uit drie concrete ruimtelijke voorstellen. Participatie in optimale vorm! Uit de interviews kwamen vijf thema's naar voren, met suggesties voor verbetering: vergroening, verkeersveiligheid, ontmoeting, beweegvriendelijkheid, de sfeer in het centrum. Als extra punt werd zorg over het onderhoud genoemd, een signaal dat de gemeente meeneemt in de plannen.

Nu al zijn de eerste verbeteringen zichtbaar in het straatbeeld. De vergroening van de Koninginneweg bracht een nieuw, langgerekt groengebied met twee prachtig vormgegeven banken, gemaakt door een ondernemende inwoner. En dit is nog maar het begin. Dankzij het participatietraject is er gemeentelijk budget vrijgemaakt voor verdere vergroening. Zo krijgt Greenport Boskoop de uitstraling die haar past: groen, betrokken en in beweging.

DE VERGROENING VAN DE KONINGINNEWEG ZORGT VOOR ENTHOUSIASME BIJ DE INWONERS

Op de bijzondere bank op de Koninginneweg.

Niet alleen meepraten, maar ook meedoen!

GGD en studenten posten bij de plaatselijke super.

WIL JE ER MEER OVER WETEN?

- awp.glumens.nl/projecten/actief-in-het-groene-hart-van-boskoop
- projecten.zonmw.nl/nl/project/actief-het-groene-hart-van-boskoop

DE PAREL VAN GORINCHEM

STADSWALLEN WEERSPIEGELEN

VERLEDEN EN TOEKOMST

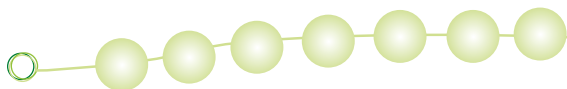
Gorinchem is trots op haar stadswallen. Het is de plek waar groene gezondheid, biodiversiteit, klimaatadaptatie en cultuurhistorie het verhaal vertellen van onze vestingstad. Als goed bewaarde vestingwerken uit de 17de eeuw geven de wallen een uniek inzicht in de verdedigingssystemen van die tijd. Maar zijn ze ook een belangrijk onderdeel van het moderne stadsbeeld.

Wat de stadswallen bijzonder maakt is de manier waarop de natuur en het stadsleven hand in hand gaan. De wallen zijn omgeven door groene gebieden. Planten en bomen die langs de muren groeien bieden niet alleen esthetische waarde, maar dragen ook bij aan het verbeteren van de luchtkwaliteit, het bevorderen van de biodiversiteit en het versterken van de ecologische verbindingen binnen de stad.

Daarnaast zijn de stadswallen een groene long voor de stad. Het is een plek om te ontspannen, te sporten en te genieten van de natuur. Dit heeft een positief effect op de gezondheid van de stad, want het bevordert het mentale en fysieke welzijn van de mensen. Fietsen, wandelen en hardlopen zijn populaire activiteiten, en doordat het om een autoluwe zone gaat, doe je dat in de frisse lucht.

Met wandeltochten, rondleidingen en evenementen worden de geschiedenis van de stad én het belang van groen erfgoed aan bewoners en toeristen gepresenteerd. De stadswallen van Gorinchem zijn niet alleen een herinnering aan het verleden, maar ook een inspiratie voor een groene, gezonde en duurzame toekomst. Ze tonen aan hoe het behoud van historisch erfgoed en de integratie van natuur in een stedelijke omgeving bijdragen aan het welzijn van de stad en haar bewoners.

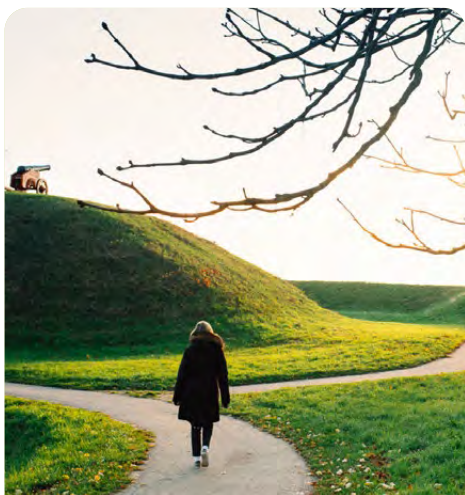
STADSWALLEN BEVORDEREN DE BEWUSTWORDING VAN HET BELANG VAN GROEN IN DE STAD

Van bovenaf is goed te zien hoe het groen de stad omringt.

Hier komt de oorspronkelijke functie van de wallen mooi naar voren.

Het is heerlijk wandelen op historische groene grond.

© mooigorinchem_natuurwandeling

WIL JE ER MEER OVER WETEN?

➤ www.mooigorinchem.nl/nl/locaties/4035837523/vestingwallen

8

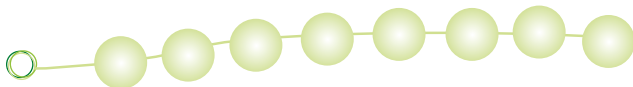
DE PAREL VAN HENDRIK-IDO-AMBACHT VAN GRIJS NAAR GROEN: EEN PLEK OM TROTS OP TE ZIJN

Waar voorheen op de pleintjes aan De Hoge Bogerd vooral steen, hitte en wateroverlast de boventoon voerden, is nu een groene plek ontstaan die uitnodigt om te verblijven. Een plek met kleur, leven en ruimte voor mens en natuur. Een project waar wij als gemeente Hendrik-Ido-Ambacht trots op zijn.

De aanleiding voor deze herinrichting was helder. Versteende pleintjes versterken hittestress, zorgen voor wateroverlast en er was nauwelijks ruimte voor biodiversiteit. Dat past niet bij de ambitie van Hendrik-Ido-Ambacht om een groen, gezond en toekomstbestendig dorp te zijn. Daarom is gekozen voor meer groen, met aandacht voor klimaatadaptatie, biodiversiteit en de beleving van inwoners. Bij het ontwerp is de focus gelegd op beplanting die aansluit bij lokale, van nature voorkomende (icoon)soorten. Planten met een lange bloeihoogte en afwisselende kleuren, die voedsel en schuilplekken bieden aan insecten, vogels en andere dieren. Zo versterken we de biodiversiteit. Wateropvang en verkoeling zijn eveneens onderdelen van het ontwerp. Minstens zo belangrijk was het betrekken van de bewoners. Tijdens participatiebijeenkomsten gingen we met elkaar in gesprek. Er waren vragen en (terechte) kritische opmerkingen, want zo'n verandering raakt direct aan de leefomgeving van omwonenden. Juist daar lag onze taak: blijven uitleggen waarom groen belangrijk is en samen zoeken naar een ontwerp waar bewoners en de gemeente achter staan.

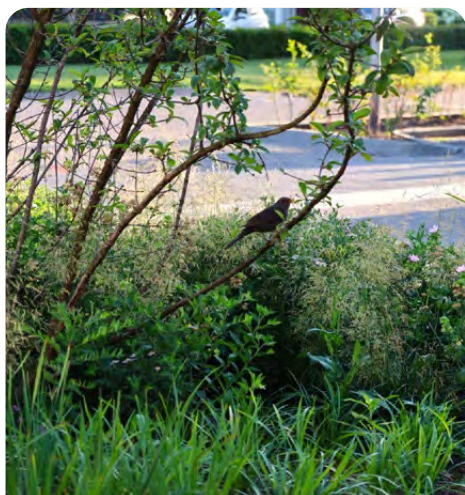
Het resultaat mag er zijn. Vanaf het voorjaar tot diep in het najaar groeit en bloeit het groen en het trekt fauna aan vanuit het aangrenzende natuurgebied. Deze plek is een voorbeeld voor andere versteende locaties in de gemeente die we gaan vergroenen; want we gaan hiermee door! En misschien wel het mooiste compliment: een bewoner die vertelde dat mensen van buiten Ambacht zeggen hoe fijn het is dat hij hier mag wonen. Dat is precies waar we het voor doen.

WE WILLEN EEN GROEN, GEZOND EN TOEKOMST- BESTENDIG DORP ZIJN

Kleurrijke bloemenpracht in plaats van stenen.

Deze merel voelt zich ook thuis in het groene dorp.

Groen maakt de wijk mooier en gezonder.

WIL JE ER MEER OVER WETEN?

➤ [www.h-i-ambacht.nl/Inwoners/
Alle_onderwerpen_Inwoners/
Projecten/Onderhoud_en_
herinrichting/De_Hoge_Bogerd](http://www.h-i-ambacht.nl/Inwoners/Alle_onderwerpen_Inwoners/Projecten/Onderhoud_en_herinrichting/De_Hoge_Bogerd)

DE PAREL VAN HILLEGOM

PARK ROZENDAAL: DE GROENE VERBINDING

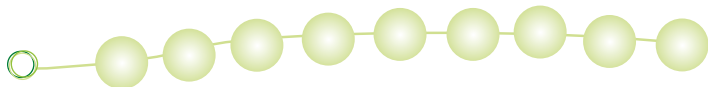
Hillegom heeft er met Park Rozendaal een toekomstgerichte en duurzame groenstructuur bij. Het park biedt een omgeving met veilige wandel- en fietsroutes die uitnodigen tot bewegen. Het is een mooi ingerichte omgeving met veel groen, waar inwoners zich prettig voelen en die recht doet aan de kernwoorden vitaal, toegankelijk en klimaatbestendig.

Park Rozendaal verbindt kleinere delen openbaar groen aan elkaar én versterkt de parkstructuur door het dorp door het Jozefpark met het Beltpark te verbinden. Tussen het park en de naastgelegen Leembruggenstraat komt een siertuin; een 'rustige strook' tussen de woningen en het park.

De watergang in het gebied is behouden en op verschillende plekken worden vijvers toegevoegd. Park Rozendaal moet namelijk ook dienst doen als waterberging bij zware regenval. Daarmee draagt het bij aan het voorkomen van wateroverlast en het verbeteren van de waterkwaliteit door meer en betere doorstroming van oppervlaktewater. Door het toevoegen en verbinden van groen en water en door gevarieerde beplanting dragen we bij aan het versterken van de biodiversiteit. Met het verbinden van parken wil Hillegom niet alleen het dorp mooier maken, maar ook ommetjes creëren die de inwoners ertoe aanzetten vaker te gaan wandelen. Naast goede wandelpaden komen er spannende struinpaden en aantrekkelijke sport- en speelfaciliteiten, zoals een waterspeeltuin waar kinderen 'lekker kunnen klieren en vies worden'.

Het ontwerp is tot stand gekomen via een intensief participatieproces met inwoners, omwonenden, verschillende organisaties en professionals. Duurzaamheid, biodiversiteit en het veranderende klimaat stonden daarin centraal.

**WE CREËREN
OMMETJES
ZODAT
INWONERS
VAKER GAAN
WANDELEN**

Het definitieve ontwerp kwam tot stand met inbreng van de inwoners.

Het is niet moeilijk om je voor te stellen hoe Park Rozendaal eruit gaat zien.

WIL JE ER MEER OVER WETEN?

hillegom.nl/parkrozendaal

DE PAREL VAN IVN

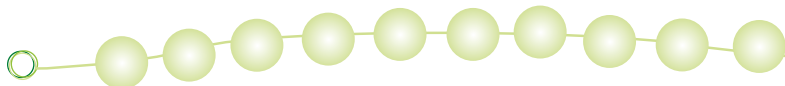
HET SCHOOLPLEIN EN DE BUURT ALS GROENE HUB

Met *Groene Revolutie Schoolpleinen* en *Gezonde Buurten* werkt IVN Natuureducatie met de provincie Zuid-Holland en Zuid-Hollandse gemeenten aan een doel: minimaal 50 procent van de scholen vergroenen én buurten actiever en groener maken. Want wij geloven we in de kracht van natuurverbinding. Of het nu op school is of in de eigen buurt, kinderen en bewoners kunnen er ontdekken dat zij deel uitmaken van de natuur.

We werken met onze aanpak aan een nieuw normaal: een toekomst waarin leren, spelen, ontmoeten én zorgen voor natuur samenkomen in een groene, natuurrijke leefomgeving. Natuurrijke schoolpleinen worden uitdagende leerlandschappen; met minder 'gedoe' tussen leerlingen, meer natuurervaring en bescherming tegen de zon. Ze dragen bovendien bij aan hun mentale en fysieke gezondheid, natuurkennis en zin om buiten te zijn. Groene buurten zorgen voor ontmoeting, verkoeling en fijne routes tussen speel-, natuur en ontmoetingsplekken. Voor de bewoners ontstaan er plekken voor sociale verbinding en informele zorg. Voor planten, insecten en vogels ontstaat er meer ruimte, wat goed is voor de biodiversiteit. Zo worden deze plekken echte groene hubs in de wijk.

De waarde van natuurrijke buitenruimten reikt verder dan het schoolhek of het buurtplein. Groene schoolpleinen en gezonde buurten raken aan meerdere beleidsterreinen en bieden daarmee gemeenten kansen voor integrale samenwerking. IVN helpt gemeenten met vergroenen met een vaste aanpak en lokale invulling. We kijken naar plekken waar groen én gebruik duurzaam worden geborgd en werken altijd met biologisch en inheems plantgoed. Onze programma's – van *Tuinrangers* tot *Gezonde Buurten* tot *Groene Schoolpleinen* – verbinden natuurbeleving met educatie voor ouders, kinderen en professionals. Zo planten we het zaadje voor een levenslange verbinding met de natuur.

DE WAARDE VAN NATUURRIJKE BUITENRUIMTEN REIKT VERDER DAN HET SCHOOLHEK OF HET BUURTPLEIN

Natuur beleven maakt kinderen creatief en ondernemend.

Gemeenten, provincie en IVN tezamen op
de Schoolpleinentop in de Hortus Botanicus
van de TU Delft.

WIL JE ER MEER OVER WETEN?

➤ [ivn.nl/aanbod/primair-onderwijs/
een-groen-schoolplein/](https://ivn.nl/aanbod/primair-onderwijs/een-groen-schoolplein/)

Filmpje ➤ youtu.be/YbbfNcUi96U

Meedoen? Neem contact op met
projectleider Kind & Natuur Ian Mostert
via ➤ i.mostert@ivn.nl

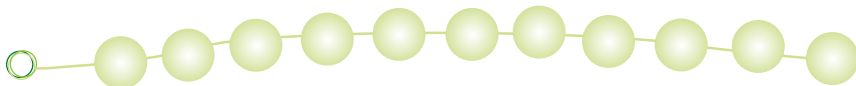
DE PAREL VAN DE KOEPEL ARTSEN MAATSCHAPPIJ + GEZONDHEID GROENBLAUWE SCHOOLPLEINEN

Jeugdartsen zien dagelijks hoe sterk de leefomgeving doorwerkt op de gezondheid van kinderen. Niet alleen in de spreekkamer, maar juist op plekken waar kinderen opgroeien: onderweg, in de wijk en op school. Vanuit die overtuiging is in kaart gebracht hoe jeugdartsen kunnen bijdragen aan een gezonde leefomgeving. De praktijkvoorbeelden die zijn verzameld, zijn gebundeld in een inspiratieboek: concreet, herkenbaar en bedoeld om direct mee aan de slag te gaan.

Eén voorbeeld staat symbool voor wat Groene Gezonde Stad kan betekenen: groenblauwe schoolpleinen. Dat zijn schoolpleinen met veel groen – bomen, struiken en natuurlijke speelelementen – én met slimme wateroplossingen, zoals een wadi, regenton of waterpomp. Het resultaat is een plek die tegelijk gezonder én klimaatbestendiger is. Sigrid Oosterwegel, arts en onderzoeker Erasmus MC, ziet drie belangrijke effecten: 'Meer samen spelen en socialer gedrag, want een groenblauw plein biedt álle kinderen iets om te doen. Spel wordt creatiever en inclusiever, en er is minder uitsluiting. Meer buitenspelen - juist ook door meiden - want groen nodigt uit tot bewegen en ontdekken, ook voor kinderen die op een stenen plein minder actief zijn. En als derde meer natuurlijke schaduw en groen, wat het plein op warme dagen prettiger en veiliger maakt, en bovendien helpt om regenwater op te vangen bij piekbuien.'

De rol van de jeugdarts is die van bruggenbouwer. Jeugdartsen kunnen het kindperspectief inbrengen, het gesprek met school voeren en partners verbinden. Door school, gemeente en waterschap bij elkaar te brengen, en waar nodig te koppelen aan een schoolpleincoach, wordt een idee een plan, en een plan een plein waar kinderen elke dag de voordelen van ervaren. Beroepsvereniging AJN Jeugdartsen Nederland ondersteunt jeugdartsen in dat werk, samen met koepelvereniging KAMG.

EEN GROENBLAUW PLEIN BIEDT ÁLLE KINDEREN IETS OM TE DOEN

In het Inspiratieboek geeft jeugdarts Sigrd Oosterwegel in woord en beeld tips voor een gezonde leefomgeving voor kinderen.

WIL JE ER MEER OVER WETEN?

Het inspiratieboek

➤ ajnjeugdartsen.nl/wp-content/uploads/Inspiratieboek-als-jeugdarts-aan-de-slag-met-de-gezonde-leefomgeving.pdf

DE PAREL VAN LANSINGERLAND

HET BEDRIJVENTERREIN ALS ECOLOGISCHE OASE

De focus van bedrijventerreinen ligt meestal op functionaliteit: veel verharding, weinig groen en een strakke, maar ecologie-arme inrichting. Wat als we die plekken juist gebruiken om de natuur een handje te helpen? Want waar woonwijken snel dichtbebouwd zijn, biedt een bedrijventerrein ruimte voor flora en fauna om te gedijen.

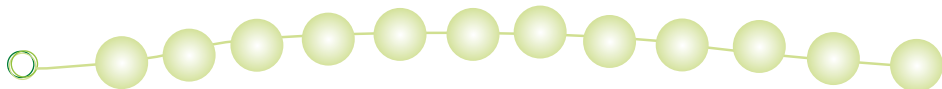
Bedrijvenpark Prisma is daar een prachtig voorbeeld van.

De Zoetermeerselaan, een brede weg met strak gemaaide bermen zonder ecologische waarde, leek aanvankelijk niet geschikt voor vergroening. Toch zagen wij de enorme potentie. In plaats van te zeggen 'het kan niet', hebben we gekeken naar wat er wél kan.

Het resultaat? Een groen terrein met meer dan honderd bomen, solitaire heesters en een met bloembollen en bloemenmengsel ingezaaide berm die niet alleen ecologische waarde toevoegt, maar het gebied ook aantrekkelijker maakt voor werknemers en passanten. De berm wordt twee keer per jaar gemaaid en geruimd en draagt daarmee bij aan de biodiversiteit.

Maar daar stoppen we niet. We kijken ook naar de bestaande bomen die vaak onder ongunstige omstandigheden groeien, bijvoorbeeld door ondergrondse obstakels als kabels en leidingen. Denk daarbij aan verharding tot aan de stam, grond vol puin en beperkte ruimte voor wortelgroei. Door fundatieonderzoek brengen we in kaart wat de problemen zijn en met gerichte maatregelen en creatieve oplossingen zorgen we ervoor dat deze bomen de ruimte krijgen om toekomstbestendig tot wasdom te komen.

Bedrijvenpark Prisma laat zien hoe je van een zakelijke ruimte een groene oase kunt maken. Goed voor de natuur, voor de mensen die er werken en voor de gemeenschap daaromheen. Dat is driedubbele winst voor de toekomst.

GROEN MAAKT HET BEDRIJVENTERREIN DUURZAMER, LEEFBAARDER EN AANGENAMER

De Zoetermeerselaan, voorheen functioneel en zakelijk.

Het duurt nog even, maar dan bloeit het hier!

Nieuwe bomen beloven een groene toekomst.

De bermen zijn verfraaid met ingezaaide bloembollen en bloemmengsels: om vrolijk van te worden!

WIL JE ER MEER OVER WETEN?

Medewerkers van de gemeente vertellen graag meer over dit project. Neem contact op via 010 800 40 00 of vul het contactformulier in op

➤ www.lansingerland.nl

DE PAREL VAN LEIDEN GROENBLAUW RAAMWERK VAN RINGEN EN SPAKEN

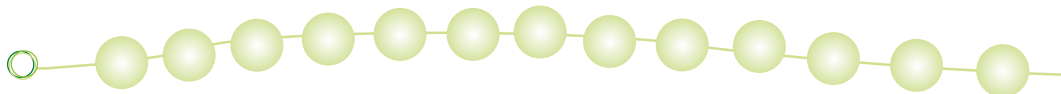
Waar je ook woont in Leiden, de binnenstad en de groene landschappen zijn nooit ver. En Leiden wil nog verder vergroenen, met groen dat aantrekkelijk is, kwaliteit heeft, en bijdraagt aan biodiversiteit, gezondheid en klimaatadaptatie.

Een robuust groenblauw raamwerk vormt de basis voor een aantrekkelijke stad om in te wonen, werken, leren en recreëren. Het raamwerk is opgebouwd uit twee ringen, spaken en het groen op buurtniveau. De ringen zijn het Singelpark aan de rand van de binnenstad en het toekomstige PanoramaPark aan de buitenrand. De spaken zijn groene routes die de ringen en het groen binnen en buiten de stad verbinden.

Daarnaast is er groen op buurtniveau: voor iedereen op korte afstand van de woning groen voor een ommetje, om te verblijven, sporten, spelen en voor verkoeling. Het groenblauwe raamwerk draagt bij aan het versterken van de biodiversiteit, aan klimaatadaptatie en aan een gezonde, beweegvriendelijke leefomgeving.

Het Singelpark is een zes en een halve kilometer lang stadspark langs de singels rondom de binnenstad. Het is een initiatief van inwoners en inmiddels is er een actieve vereniging Vrienden van het Singelpark, die samen met de gemeente het beheer uitvoert en veel activiteiten organiseert. Sinds 2011 kun je het rondje langs de Singels wandelen. De komende jaren wordt het Singelpark helemaal rond gemaakt. Geïnspireerd door het Singelpark werkt Leiden aan een tweede groene ring: het PanoramaPark, winnaar van een prijsvraag van de gemeente. Een groene verbinding van zo'n vijftien kilometer die buurten, mensen en natuur samenbrengt. Een plek om te wandelen, fietsen, sporten en ontspannen, allemaal dichtbij huis. Leiden maakt het PanoramaPark de komende twintig jaar samen met de inwoners.

EEN GROENBLAUW RAAMWERK MET STRUIKEN, NATUURVRIENDELIJKE OEVERS EN KRUIDENRIJK GRASLAND

Het is heerlijk rondjes hollen in het Singelpark.

Over twintig jaar zal PanoramaPark niet meer alleen op papier bestaan.

Groen en blauw verenigd rond de binnenstad.

WIL JE ER MEER OVER WETEN?

➤ leiden.nl/singelpark

➤ www.leiden.nl/panoramapark

DE PAREL VAN LEIDERDORP

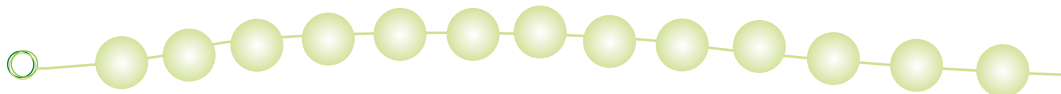
HET SUCCES VAN HAGEN EN HEGGEN

In Leiderdorp is eind 2025 een bijzondere campagne gehouden: de hagen en heggen-actie. Met dit project stimuleert de gemeente inwoners, scholen, verenigingen en ondernemers om samen te werken aan een klimaatbestendige en biodiverse leefomgeving. Deelnemers konden kosteloos heg- en haagplanten ophalen - een uitnodigende manier om groen toe te voegen op hun eigen terrein.

Meer dan 350 deelnemers namen ruim vier kilometer aan hagen en heggen mee. De inwoners bleken creatief; onder andere (bak)fietsen en kruiwagens werden volgeladen met planten. Hoewel de hagen en heggen nog jong zijn, is hun toekomstige impact veelbelovend. Zodra zij in blad staan en uitlopen, dragen ze bij aan verkoeling, het vasthouden van regenwater en aan schuil- en voedselplekken voor vogels, insecten en kleine zoogdieren. Omdat de nieuwe hagen verspreid zijn aangeplant, ontstaat een fijnmazig netwerk van groene verbindingen dat de biodiversiteit en klimaatbestendigheid van Leiderdorp versterkt en het dorp verbindt en verrijkt.

Belangrijk voor het succes van de actie waren de vrijwilligers tijdens de uitdeeldagen. Onder hen Oekraïners die in Leiderdorp worden opgevangen, en mensen uit de verGROEN-Leiderdorp community. Deze betrokkenheid onderstreepte hoe vergroening niet alleen ecologische, maar ook sociale waarde heeft. De kracht van de actie lag verder in de samenwerking tussen de gemeente (waaronder het Milieu Educatief Centrum), Omgevingsdienst West-Holland en Zuid-Hollands Landschap. Deze hagen en heggen-actie is een inspiratie voor andere gemeenten. Het laat zien hoe een relatief eenvoudig project leidt tot breed gedragen vergroening, waarin inwoners, vrijwilligers en partners samen verantwoordelijkheid nemen voor hun leefomgeving.

GROEN NETWERK VAN HAGEN EN HEGGEN

Wethouder Gebke van Gaal helpt een inwoner bij het inladen van zijn planten.

De fiets doet z'n werk als pakezel.

Geen vervoermiddel te gek!

WIL JE ER MEER OVER WETEN?

➤ zelfdoeninz.nl/nieuws/hagen-en-heggen-project-gemeente-leiderdorp

15

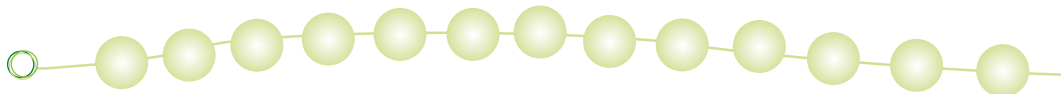
DE PAREL VAN LEIDSCHENDAM- VOORBURG GROENACTIEPLAN DOORADERT GEMEENTE MET GROEN

In 2024 is in Leidschendam-Voorburg het **GroenActiePlan** gelanceerd. Doel is radicaal vergroenen en de gemeente daarmee gezonder, leefbaarder en klimaatrobuust maken. Het **GroenActiePlan** omvat acties om extra groen te realiseren, groen beter te verbinden en de kwaliteit van bestaand groen te verbeteren. Wethouder Marcel Belt: 'Meer groen houdt onder andere in dat in de hele gemeente plekken worden onsteend en vergroend en er fors meer bomen worden geplant.'

De aanpak leunt op vier pijlers: investeren in groen, inwoners helpen vergroenen, groen laten meeliften met ruimtelijke ontwikkelingen, en ecologisch beheer en inrichting van het openbaar groen. Zo heeft de gemeente om inwoners te helpen vergroenen een tegeltaxi gelanceerd waarmee tegels gratis worden opgehaald. En met de actie *Haag voor Schutting* kunnen inwoners gratis hun schuttingen door hagen vervangen. Goed voor de egels, vogels en insecten. Ook kunnen inwoners gratis zaailingen en geboortebomen ophalen om hun eigen tuinen groener en hittebestendiger te maken. Scholen ondersteunen we met het transformeren naar een groenblauw schoolplein, zodat kinderen in en met de natuur kunnen spelen. In het eigen groenbeheer is sinds het **GroenActiePlan** een omschakeling gemaakt naar veel meer ecologisch beheer, zoals extensiever snoeien en maaien, en meer gelaagdheid van het groen.

De komende jaren zetten we acht dieren en twee planten centraal. Op deze 10 van LV stemmen we ons groenbeheer af. Denk daarbij aan trappetjes om uit straatkolken te ontsnappen voor de pad, mussentorens voor de huismus en bloemrijke graslanden en bermen voor de weidehommel. Want als het met de tien iconsoorten goed gaat, gaat het ook goed met de vele andere dier- en plantsoorten die in onze gemeente leven!

DE INWONERS HEBBEN HONDERDEN PLEKKEN GEPRIKT WAAR BOMEN WORDEN GEPLANT

Het straatbeeld vergroent in rap tempo.

De iconsoorten 10 van LV.

Mussentillen en mussenrennen in het kader
van de 10 van LV.

WIL JE ER MEER OVER WETEN?

➤ [www.lv.nl/
groenactieplan-2024-2026](http://www.lv.nl/groenactieplan-2024-2026)

➤ [www.youtube.com/
watch?v=JBD8AGEFWi4](https://www.youtube.com/watch?v=JBD8AGEFWi4)

DE PAREL VAN LISSE

PARKEREN IN HET GROEN

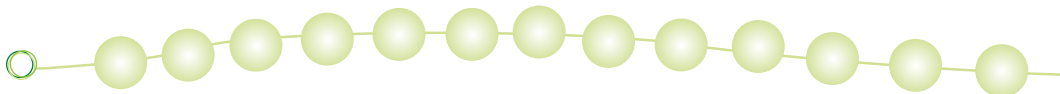
Sportpark Ter Specke en de Spekkelaan worden door de aanwezigheid van verschillende sportclubs heel intensief gebruikt. Met de nieuwbouw van de sporthal zijn de parkeerplaatsen en de buitenruimte opnieuw ingericht. Niet alleen vanwege de verkeerveiligheid, maar óók en vooral met het oog op duurzaamheid en klimaatadaptatie.

Vanaf september 2023 is er gewerkt aan de uitbreiding van het parkeerterrein van sportpark Ter Specke. In de nieuwe situatie is de parkeerruimte uitgebreid van 231 naar 390 parkeerplaatsen. Niet zomaar een parkeerterrein, maar een groen parkeerterrein!

Alle 390 parkeervakken zijn in grasbeton aangelegd en ingezaaid met een kruidenrijk grasmengsel. Ook vloeit een deel van het regenwater af via greppels in de groenstroken. Door de vernieuwing van de hemelwaterafvoer kan hemelwater goed worden verwerkt en geborgen. Verder wordt door de vergroening CO₂-opname mogelijk, hittestress verlaagd en is de omgeving beter beschermd tegen overstromingen. Het parkeerterrein is nog meer vergroend met verschillende bomen en vaste planten. We hebben hierdoor een mooi groen parkeerterrein met 390 parkeervakken kunnen realiseren.

Daarnaast wordt de groene uitstraling van het gehele sportpark vergroot. Rondom de sporthal is beplanting aangebracht. Langs het pad naar de hoofdentree is gekozen voor een kleurrijke beplanting die snel een gesloten plantenvak maakt. De overige delen zijn deels met kruidenmengsels ingezaaid. Mooie 'bijkomstigheid': een deel van de vrijgekomen materialen wordt weer duurzaam hergebruikt in het herinrichtingsplan. Zo dragen we bij aan circulariteit en een klimaatadaptieve inrichting van de buitenruimte.

DE GROENE UITSTRALING WORDT VERGROOT

Grasmengsels in het grasbeton.

Stenen weg, bomen blijven.

Kleur fleurt elke omgeving op.

WIL JE ER MEER OVER WETEN?

➤ [ingenieursbureaurodewijk.nl/
projecten/sportpark-ter-specke-en-
spekkelaan](https://ingenieursbureaurodewijk.nl/projecten/sportpark-ter-specke-en-spekkelaan)

DE PAREL VAN NATURALIS

HIER GROEIT MEER DAN GROENTE

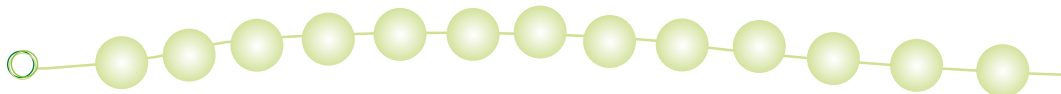
Volkstuinparken zijn zóveel meer dan plekken waar groente en fruit worden verbouwd. Het zijn levende, groene oases waar mens en natuur samenkomen. Tussen de tuinen zie je kleurrijke planten, zoemen de bijen, fladderen vlinders en laten vogels zich horen. Tegelijkertijd zijn het plekken waar mensen samenkomen om te tuinieren en te ontspannen. Mensen met allerlei verschillende beroepen, leeftijden en culturele achtergronden komen hier samen, verbonden door een gezamenlijke passie: tuinieren.

De vele waarden van volkstuinen voor mens en natuur zijn door Naturalis op een rij gezet voor het *Kennis Natuurlijk!* programma, in opdracht van AVVN. Het rapport is gebaseerd op een combinatie van wetenschappelijk en praktijkgericht onderzoek. De waarden van volkstuinen blijken heel divers: van vertrouwde functies - zoals het verbouwen van groente en fruit - tot actuele en urgente bijdragen, zoals verkoeling in de stad en educatie voor jong en oud.

Deze waarden zijn niet vanzelfsprekend. Niet elke tuinder beschikt over de juiste kennis of middelen om natuurvriendelijk te tuinieren. Ook is niet elk volkstuinpark vrij toegankelijk, waardoor de bijdrage aan sociale cohesie beperkt blijft. Het rapport *De brede waarde van volkstuinparken* beschrijft heldere voorwaarden en praktische stappen om de groene potentie optimaal te benutten.

Het mooie is: de waarden reiken verder van alleen volkstuinparken. Ook educatieve tuinen, buurttuinen of je eigen achtertuin kunnen profiteren van dezelfde principes! Buurttuinen kunnen uitgroeien tot een ontmoetingsplek en bijdragen aan verkoeling in de stad. Het rapport is bedoeld om iedereen te inspireren en ondersteunen die zich inzet voor groene initiatieven: klein of groot, in het dorp of in de stad!

VOLKSTUINEN INZETTEN VOOR MENS EN NATUUR

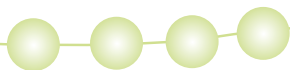

Weldadige rust in volkstuinpark Florence Nightingale.

Bloemen en je eigen groenten in volkstuinpark Het Zonneveld.

WIL JE ER MEER OVER WETEN? ➡ www.naturalis.nl/volkstuinparken

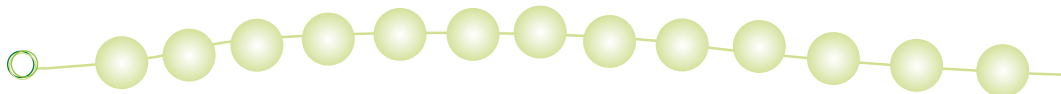
DE PAREL VAN THE GREENLABEL INSTITUTE HOE STAAT HET MET ONZE LEEFOMGEVING?

Met The Greenlabel Institute bedenken we manieren waarop we duurzaamheid en biodiversiteit in steden en dorpen kunnen meten. Dat doen we vanuit onze ambitie om de waarde van groen in de leefomgeving te verdubbelen in 2030. Nederlandse gemeenten zetten steeds meer in op radicale vergroening. Maar die opgave wordt steeds complexer; wij denken dat een landelijke aanpak met gestandaardiseerde oplossingen hierbij kan helpen.

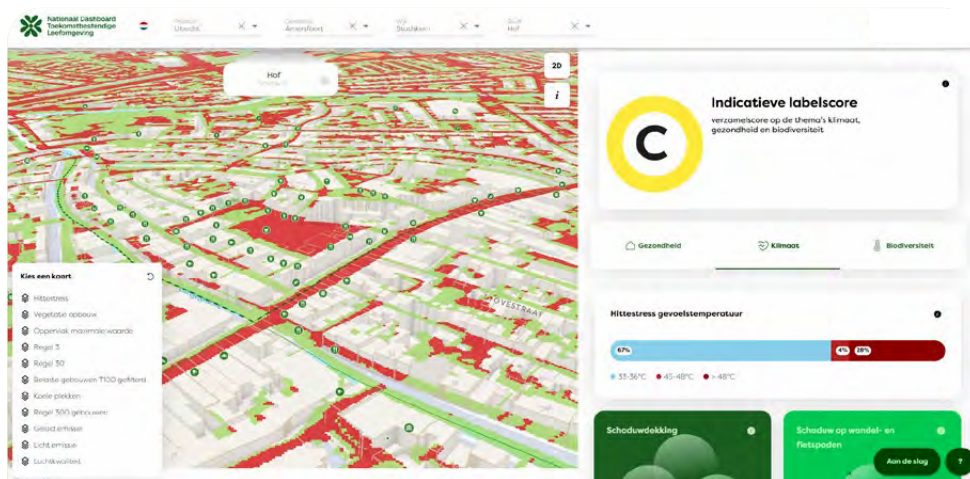

Daarom hebben we het initiatief genomen voor het *Nationaal Dashboard Toekomstbestendige Leefomgeving* (NDTL). Dit dashboard brengt voor heel Nederland de staat van onze leefomgeving in beeld: van klimaat en gezondheid tot biodiversiteit. Het biedt actuele data en inzichten die gemeenten en andere overheden kunnen helpen om duurzame keuzes te maken en resultaten te monitoren. Het NDTL wordt continu samen met gebruikers doorontwikkeld. Zo bundelen we krachten, stellen we nieuwe normen en versnellen we samen de transitie naar een toekomstbestendige leefomgeving. Voor de doorontwikkeling van het dashboard gebruiken we onder meer input van de *Community of Practice* (CoP) van de *Groene Stad Challenge* waar 125 gemeenten en zes provincies aan deelnamen. Inmiddels zijn er al meer dan 150 gemeenten en meerdere private partijen testgebruikers die mee gaan ontwikkelen, zodat het dashboard kan doorgroeien tot een nationaal kennisplatform.

Het NDTL publiceert jaarlijks een landelijke analyse waarin wordt gerapporteerd over de staat van de Nederlandse leefomgeving. Met deze inzichten kunnen gemeenten en andere overheden gerichte keuzes maken voor de leefomgeving en kunnen ze hun doelen en beleid over meerdere jaren volgen. Daarmee wordt de voortgang van een toekomstbestendige leefomgeving in het hele land in kaart gebracht.

SAMEN VERSNELLEN WE DE TRANSITIE NAAR EEN TOEKOMSTBESTENDIGE LEEFOMGEVING

Zo toont het platform hittestress op buurtniveau.

Het vergroende Grotekerkplein in Rotterdam, rustpunt in de binnenstad en stadspodium.

WIL JE ER MEER OVER WETEN?

- www.thegreenlabelinstitute.org
- www.ndtl.nl

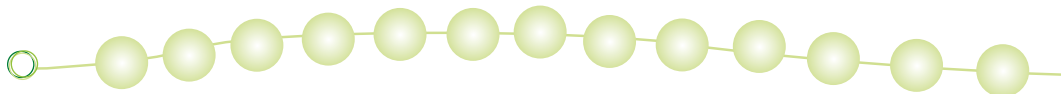
DE PAREL VAN RIJSWIJK IN PASGELD WOON JE 'BUITENGEWOON'

RijswijkBuiten, de duurzaamste wijk van Rijswijk, is een wijk waar tot 2032 ruim 3.500 woningen worden gebouwd, omgeven door water en groen. Het gebied is nog volop in ontwikkeling, maar is met de 2.000 woningen die al gebouwd zijn, diverse voorzieningen en bedrijven al uitgegroeid tot een levendige, groene buurt. Met deze wijk geven we niet alleen antwoord op de woonvraag van vandaag, maar zeker ook op de klimaatuitdagingen voor morgen.

De meest recente uitbreidingslocatie van RijswijkBuiten is Pasgeld, waar 1.000 nieuwe woningen worden gebouwd. Deze ruimtelijke ontwikkeling brengt kansen, maar ook druk op de natuur en het landschap. Daarom vormt de natuur de basis voor hoe het gebied wordt ingericht. We maken daarbij gebruik van acht iconsoorten: huismus, gierzwaluw, vleermuizen, boomklever, egel, weidehommel, glassnijder en bittervoorn. Bij het ontwerp van de wijk is gekeken naar wat deze soorten nodig hebben aan de hand van de 5 V's in de ecologie. Deze vijf pijlers voor een biodiverse leefomgeving zijn: voedsel, veiligheid, verblijfplaats, verbinding en variatie.

Verder is er een groenblauwe hoofdstructuur ontwikkeld; een samenhangend netwerk van groen en water dat de natuur beschermt en versterkt. Daarmee creëren we een goede verbinding voor water- en moerasnatuur tussen Pasgeld en het op loopafstand gelegen Wilhelminapark. Met twee nieuwe groene zones, de Bosloper en de Parkloper, komt daar verandering in. Deze routes brengen niet alleen meer natuur in het gebied - ze verbinden ook verschillende landschappen. Dat maakt van het gebied een heerlijke omgeving om te wandelen en fietsen. En van Pasgeld een wijk waar je 'buitengewoon' woont.

DE NATUUR VORMT DE BASIS VOOR HOE HET GEBIED WORDT INGERICHT

Huismus

Gierzwaluw

Vleermuizen

Boomklever

Egel

Weidehommel

Glassnijder

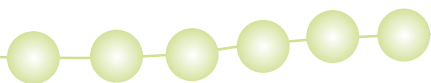

Bittervoorn

De acht iconsoorten voor Pasgeld.

WIL JE ER MEER OVER WETEN?

- rijswijkbuiten@rijswijk.nl
- Home - RijswijkBuiten
- 021_A0-borden-Rijswijk-buiten_Pasgeld_website-gecomprimeerd.pdf

20

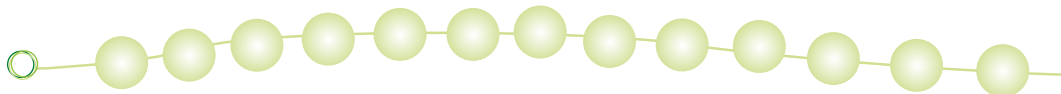
DE PAREL VAN ROTTERDAM DE GROENE CONNECTIE, DE EERSTE GROENE EN GEZONDE VERBINDING

Tien jaar geleden bundelden de groene initiatieven van Delfshaven hun krachten voor een acht kilometer lang wandellint rond hun wijk: de Groene Connectie. Samen vormen ze een gezond stadslandschap van verbonden levendige, groene ontmoetingsplekken waar diversiteit voor natuur en mens vanzelfsprekend is. Hier wordt gezondheid versterkt door groen.

Acht jaar later leidde dat, mede geïnitieerd door gemeente Rotterdam, in Overschie tot de Groene Overschiese. Daarmee waren de eerste twee 'Groene en Gezonde Verbindingen' in Rotterdam een feit. Een Groene en Gezonde Verbinding is een lokaal samenwerkingsverband, het doel is tweeledig. Enerzijds sociaal en gezond: het versterkt de band tussen lokale groeninitiatieven, het nodigt bewoners uit hun eigen wijk te ontdekken, te bewegen en te ontmoeten. Anderzijds groen: het zet groene plekken op de kaart, met meer aandacht en ruimte voor natuur, biodiversiteit en wateropvang. Het resultaat is een aantrekkelijke, bestendige, gezonde leefomgeving voor alle bewoners.

Deze aanpak valt of staat met een gelijkwaardige samenwerking tussen groene initiatieven en de gemeente, en waar mogelijk ook welzijn en zorg. De spil is de coördinator: altijd iemand uit de wijk, een verbinder die het netwerk kent. De gemeente faciliteert en ondersteunt, de regie ligt in de wijk. De kracht zit in de coalitie van sociaal ondernemers, groeninitiatieven, welzijnsorganisaties, huisartsen, woningcorporaties, natuurorganisaties, sociale netwerken en actieve bewoners. Zo worden ogenschijnlijk eenvoudige wandelroutes een katalysator voor ontmoeting, gezondheid, vergroening en een toekomstbestendig Rotterdam. Inmiddels werken we, na Delfshaven, Overschie, Feijenoord en Charlois, aan de vijfde Groene en Gezonde Verbinding in Noord – samenwerkingen waar we trots op zijn!

DE ENERGIE EN IDEEËN KOMEN UIT DE WIJKEN ZELF

Zo ziet een groen en verbonden Delfshaven eruit.

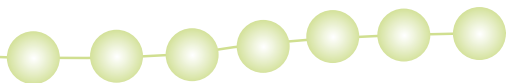
Trots op de Groene Overschiese.

Groene wandeling in de stad!

WIL JE ER MEER OVER WETEN?

➤ www.degroeneconnectie.nl

21

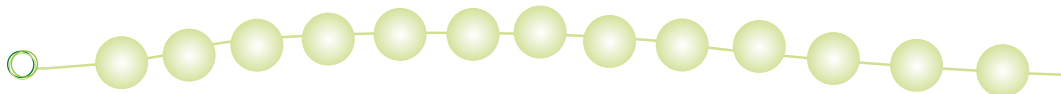
DE PAREL VAN STAATSBOSBEHEER **ZORGLANDGOED LANSINGERLAND:** **SCHAKEL TUSSEN STAD EN BUITENGEBIED**

De Rottemeren is een belangrijk recreatiegebied voor de bewoners uit de omliggende gemeenten. In het *Ontwikkelpplan Landschapspark de Rotte* is de ambitie opgenomen dat het Hoekse Park West, gelegen in de Rottemeren, groen en open blijft, met mogelijkheden voor recreatie. Die ambitie zien we terug in de ontwikkeling van Boerderij Het Lansingerland naar zorglandgoed.

Boerderij Het Lansingerland ligt in het Hoekse Park West, aan de rand van Bergschenhoek en de Rottemeren. Via het Polderpad fiets je zo langs het boeren erf. Op en rond Boerderij het Lansingerland ontstaat een boerenbedrijf waar natuur, landschap, voedselproductie en recreatie hand in hand gaan en elkaar versterken. De basis is de biologische veehouderij met de boerderijwinkel, daarnaast is er kinderopvang en een zorglocatie. Rondom de boerderij wordt vijftien hectare agroforestry aangelegd. De koeien zullen grazen tussen noten- en fruitbomen en eten van voedselhagen. Biodiversiteit krijgt een impuls door meer bomen en struiken en daarmee wordt het landschap natuurlijker én klimaatbestendiger. De aanleg van een natuurspeleiland en een mooi wandelpad met informatie langs de route zorgen ervoor dat bezoekers volop kunnen genieten van dit agroforestryproject.

De Boerenboomfeestdag 2025 was het startsein voor het project. Kinderen van basisschool De Acker hebben samen met wethouder Michiel Muis, en boeren Peter en Annigje Gille de eerste bomen geplant. Het project is een initiatief van Peter Gille en wordt ondersteund door Rotterdam de boer op! en organisaties als Recreatieschap Rottemeren, Staatsbosbeheer, Greenchoice, provincie Zuid-Holland, gemeente Lansingerland en de Europese Unie. Deze organisaties hebben bijgedragen aan bijvoorbeeld planontwikkeling, financiële bijdragen en aankoop van grond.

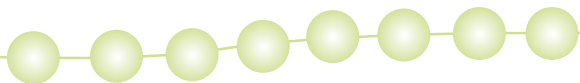
OP DEZE BOERDERIJ VERSTERKEN NATUUR, LANDSCHAP, VOEDSEL- PRODUCTIE EN RECREATIE ELKAAR

De eerste bomen worden in de grond gezet.

WIL JE ER MEER OVER WETEN?

- www.recreatieschaprottemeren.nl/nieuws/3045670.aspx?t=boerderij-het-lansingerland-maakt-zich-op-voor-een-groene-toekomst
- www.boerderijhetlansingerland.nl

22

DE PAREL VAN TEYLINGEN

1000 BOMEN

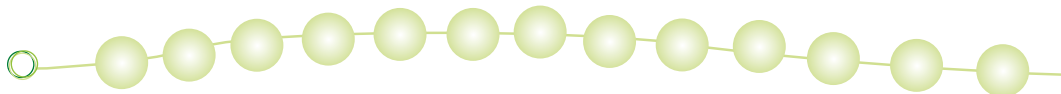
Bomen dragen bij aan een gezonde leefomgeving. Daarom heeft de gemeenteraad opdracht gegeven om 1.000 extra bomen aan te planten in Teylingen. In drie jaar tijd krijgt elk dorp z'n bomen. In 2025 waren dat 310 bomen in Warmond, in 2026 is Sassenheim aan de beurt en in 2027 wordt de 1000ste in Voorhout geplant.

Groen draagt bij aan onze ambitie voor een gezonde en toekomstbestendige leefomgeving. Meer bomen en groen in wijken, buurten, langs doorgaande wegen en bedrijfsterreinen vermindert hittestress, gaat wateroverlast tegen, versterkt de biodiversiteit. Bovendien zorgt het voor een fysieke en sociale omgeving die uitnodigt tot gezond gedrag.

Het vinden van de juiste plek voor de nieuwe bomen en het kiezen van geschikte soorten doen we samen. Samen met inwoners, scholen, ondernemers, gebiedsbeheerders en gebiedskenners. Bijna de helft (475 bomen) krijgt een plek in de woonwijken. Ruim 200 bomen worden geplant op plekken die nu versteend zijn en waar we ruimte maken voor een groenvak. Het overige deel komt op schoolpleinen, industriegebieden en op plekken die groene gebieden aan elkaar verbinden.

Het uitgangspunt is: de juiste boom op de juiste plek. Oftewel, kwaliteit voor kwantiteit. Bomen moeten op hun groeiplaats duurzaam tot volle wasdom kunnen komen. We kiezen voor verschillende boomsoorten om ziekten en plagen minder kans te geven. Waar mogelijk inheems, waar nodig uitheems; dat laatste bijvoorbeeld in versteende omgevingen waar het snel droog en warm wordt. Variatie in leeftijden en soorten draagt ook bij aan de biodiversiteit. Uiteraard mogen bomen geen overlast opleveren of (verkeers) veiligheidsproblemen veroorzaken. Maar het allerbelangrijkst: de bewoners hebben een stem in de keuze voor de bomen in hun eigen buurt!

ZOEKTOCHT NAAR DE JUISTE BOOM

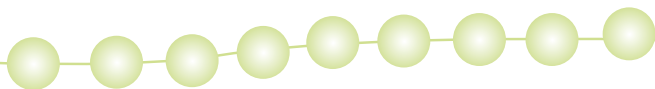
Wethouder Frans Nederstigt steekt de handen uit de mouwen.

Ook hier zorgen bomen voor meer biodiversiteit.

WIL JE ER MEER OVER WETEN?

➔ www.teylingen.nl/1000-bomen

23

DE PAREL VAN WAGENINGEN UNIVERSITY & RESEARCH **KLIMAATADAPTIEF EN ENERGIEPOSITIEF SPORTEN OP ENERGYGRASS**

HET IS EEN KWESTIE VAN DOEN

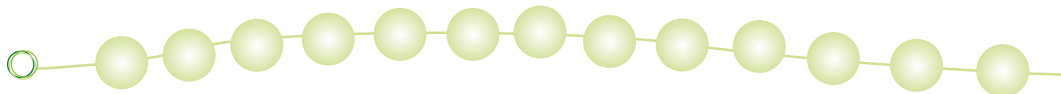
50

Groene Cirkels partner Wageningen Environmental Research (WUR) is een landelijke partij die ook buiten Zuid-Holland aan interessante projecten werkt. In het Topconsortia voor Kennis en Innovatie-project *EnergyGrass* werken WUR en KWR Water Research Institute samen met de gemeente Amsterdam, lokale voetbalclubs, DutchBlue en Permavoid aan een nature-based solution voor sportvelden. Het eerste *EnergyGrass* sportveld in dit project is eind 2025 op Sportpark 't Loopveld in Amstelveen geopend.

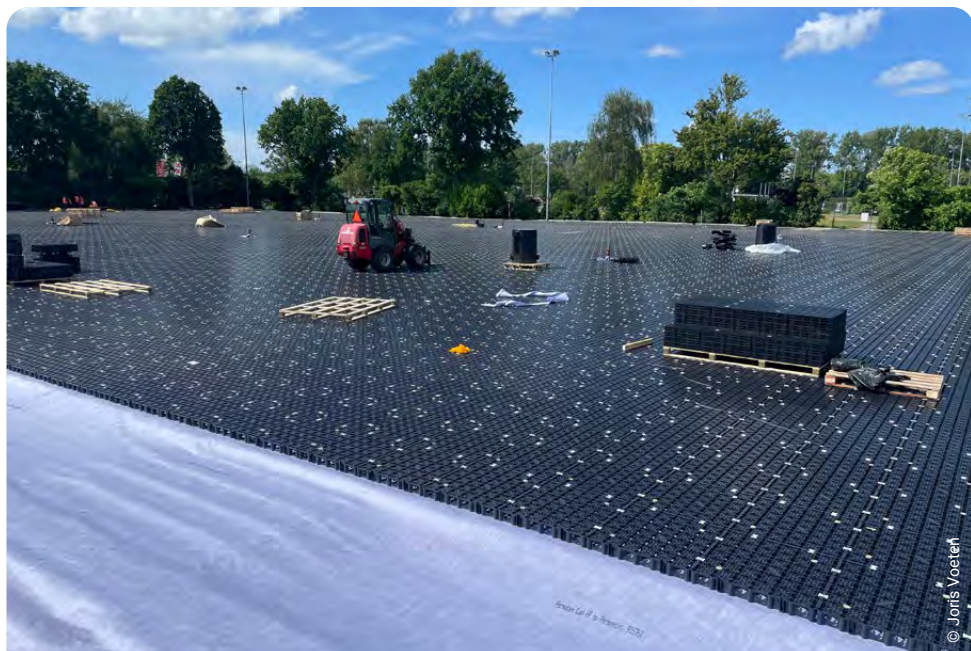

Sportvelden beslaan grote oppervlakten in onze gemeenten en ze worden volop gebruikt. Vooral om op te sporten: ze zijn monofunctioneel. Maar wat als de uitdagingen van gezondheid, klimaatadaptatie, duurzaam watergebruik en de energietransitie in één multifunctioneel sportveld samenkomen? Met *EnergyGrass* onderzoeken we hoe een natuurgrasveld in de toekomst meerdere functies kan combineren. Sportparken verkiezen vaak natuurgras boven kunstgras. Voor de afdeling Sport en Bos in Amsterdam en een aantal marktpartijen was dat het uitgangspunt voor het project *EnergyGrass*. Het doel: meer spelen op natuurgras door stabielere grondcondities door een innovatieve vezel-versterkte sportbodem. En dat gecombineerd met minder watergebruik door regenwateropvang en natuurlijke irrigatie.

Een gemiddeld veld van 7.000 vierkante meter verdampt in het groeiseizoen per dag zo'n 21.000 liter water. Daarmee kan zo'n veld een belangrijke bijdrage leveren aan het voorkomen van een stedelijk hitte-eiland. Met een extra waterberging in de fundering is een *EnergyGrass*-veld in staat 560.000 liter extra regenwater op te slaan, waardoor gebruik van drinkwater voor irrigatie flink gereduceerd kan worden. En er is meer. Er wordt onderzocht of het opgeslagen water met de nieuwste warmtewisseltechniek het douchewater van het clubhuis kan verwarmen. Op die manier kunnen sportparken 'van het gas af'.

HOLLEN OP EEN KLIMAAT-VRIENDELIJK SPORTVELD

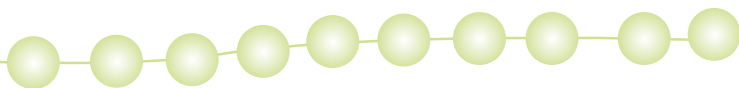
Aanleg van de waterbergende Permavoid fundering, ongeveer 25 centimeter onder het maaiveld.

Opening van het Energiewinnende Waterslimme Natuurgras Sportveld bij SV RAP op Sportpark 't Loopveld.

WIL JE ER MEER OVER WETEN?

➤ www.tki-energygrass.com

DE PAREL VAN DE PROVINCIE ZUID-HOLLAND

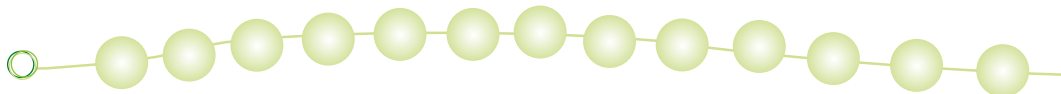
BATMAN KOMT DE NATUUR TE HULP

Bouwen, bouwen, bouwen; het is een even urgente als complexe opgave. Zo is bijvoorbeeld de vergunningverlening voor flora en fauna een intensief proces. Er gaat veel tijd en geld zitten om te voldoen aan de natuurregelgeving onder de Omgevingswet. Kostbaar en tegelijk ook niet goed voor de snelheid van (ver)bouwen, en niet voor de bescherming van de natuur. Dit roept de vraag op: kunnen we een proces inrichten dat de soorten beter beschermt én bijdraagt aan versnelling van de bouw?

Door slimmer met soortenbescherming om te gaan wordt het makkelijker te bouwen en gaat de leefomgeving van beschermde diersoorten erop vooruit; dat is de crux van het BATMAN-project. BATMAN staat voor: Bouwen Accelereren door Toekomstgerichte Methode voor Aanpak Natuurinclusiviteit. Met BATMAN wordt de gebruikelijke werkwijze omgedraaid. Nog voor het bouwen begint wordt er een ecoloog aangesteld om de leefgebieden van beschermde dieren in kaart te brengen en maatregelen te treffen. Daarmee wordt het bouwproces voorspelbaarder, sneller en goedkoper. Terwijl ook de leefgebieden van de dieren behouden of verbeterd worden. 'We zien allemaal dat het beter kan,' stelt gedeputeerde Anne Koning. 'We zijn ervan overtuigd dat het op deze manier beter wordt voor natuur en bouw.'

Om BATMAN te testen is de provincie Zuid-Holland een samenwerking aangegaan met woningcorporaties De Goede Woning, Stedelink en Vidomes. Samen gaan we experimenteren met deze vernieuwende combinatie van bouwen en soortenbescherming. Dat doen we in de Zoetermeerse wijk Buytenwegh waar de woningcorporaties de komende jaren honderden woningen verduurzamen en renoveren. De wijk leent zich daarom bij uitstek voor BATMAN. Verder gaan we ook met dit experiment aan de slag in de wijk Schiebroek-Zuid in Rotterdam.

MET BATMAN WORDT DE WERKWIJZE OMGEDRAAID

square
wise

Plan van aanpak BATMAN in Buytenwegh

Hier wordt beter gewerkt aan natuur en bouw.

Ook over haar woning is nagedacht!

WIL JE ER MEER OVER WETEN?

➤ www.zuid-holland.nl/onderwerpen/woningbouw/batman

➤ www.zuid-holland.nl/actueel/nieuws/november-2025/zuid-holland-hulp-nodig-woningen-bouwen

DE PAREL VAN ZUIDPLAS NATUUR IN HET HART VAN ONS BELEID

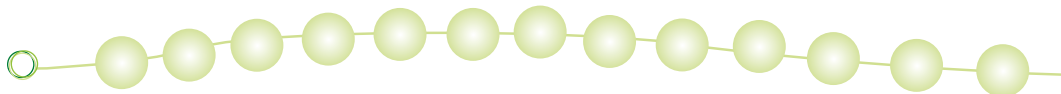
In de gemeente Zuidplas liggen de dorpen midden in een prachtig landelijk gebied. Daar genieten de inwoners elke dag opnieuw van. En het biedt kansen! Juist door die groene omgeving geven we natuur een veel centralere plek in ons beleid en in ons dagelijks leven. Wij zijn trots op de mooie stappen die we in 2025 hebben gezet.

Een goed voorbeeld van zo'n stap is onze nieuwe beleidsregel voor natuurinclusief bouwen en inrichten: een belangrijke mijlpaal. We zorgen ervoor dat natuur en biodiversiteit standaard worden meegenomen bij nieuwe ontwikkelingen. Daarmee leggen we een goed fundament voor een groener en toekomstbestendig Zuidplas.

Het Bückeburgpark in Nieuwerkerk aan den IJssel laat zien wat dat in de praktijk betekent. Dit jaar planten we 300 nieuwe bomen, ter vervanging van de 200 die moesten wijken. Daarmee maken we het park groener, levendiger en gezonder. Een plek waar inwoners kunnen wandelen en ontspannen en waar dieren weer ruimte vinden. Dat is precies de leefomgeving waar we ons graag voor inzetten.

Ook ons maaibeleid hebben we aangepast. In plaats van klepelen maaien we nu op een manier die beter past bij de bodem en het ecosysteem. Een relatief kleine verandering die veel betekent voor de flora en fauna in onze gemeente. Deze stappen zijn nog maar het begin. Voor wethouder Wybe Zijlstra staat één ding centraal: 'Werken aan een gezonde, groene en fijne leefomgeving waarin mens en natuur samen kunnen floreren. Dat doen we als gemeente met veel plezier en natuurlijk samen met onze inwoners en partners.'

NATUUR ZIT IN ELKE NIEUWE ONTWIKKELING

Bij de Boezembrug in Moordecht komen groen en wonen bij elkaar.

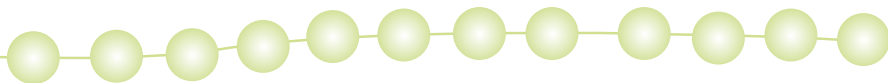

Wybe Zijlstra: 'Onze groene keuzes zijn
investerings in de toekomst'.

WIL JE ER MEER OVER WETEN?

➤ www.zuidplas.nl/beleidsregel-natuurinclusief-bouwen-en-inrichten-2025

➤ www.zuidplas.nl/biodiversiteit-nulmeting-hoe-staan-we-ervoor-in-gemeente-zuidplas

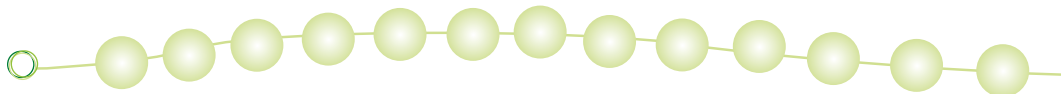

In 2019 stelden wij onze groenvisie *Groen Leeft!* vast. Centraal daarin staan het belang en de meerwaarde van groen op thema's als identiteit, leefbaarheid, biodiversiteit, klimaat en gezondheid. De boodschap: het werken aan een groen Zwijndrecht is een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Sindsdien werken wij volgens het motto *Groen doen we samen!* Samen betekent actief het gesprek opzoeken en samenwerken met inwoners, bedrijven, scholen, corporaties en andere partijen.

Zo organiseerden we een *groene netwerkmiddag*. Die stond in het teken van een 'groen Zwijndrecht' en wat Zwijndrechtenaren daarin (voor elkaar) kunnen betekenen. Er waren workshops, lezingen en een klimaatspel. In 2026 willen we dit opnieuw organiseren. Verder was er – in het verlengde van het NK Tegelwippen – een plantenactie voor inwoners die hun tuin willen vergroenen. We deelden plantenpakketten en tuintips uit; dat zorgde voor mooie contactmomenten.

Het initiatief voor gesprek en samenwerking ligt inmiddels niet alleen bij de gemeente. Inwoners, corporaties, scholen en ook bedrijven weten ons steeds vaker te vinden. Een mooi voorbeeld daarvan was het initiatief van de Stichting Bedrijventerrein Ter Steeghe Ring voor de kwaliteitsverbetering van groenvakken op het bedrijventerrein. De ondernemers hebben er zelf voor gezorgd dat de bestaande verouderde groenvakken zijn leeggehaald en nieuwe grond werd aangeleverd. Zo waren de groenstroken klaar voor nieuwe planten van de gemeente. Met onder andere ooievaarsbek en liguster draagt de nieuwe aanplant bij aan de lokale biodiversiteit. En het bedrijventerrein ziet er een stuk aantrekkelijker uit. Zo zie je maar dat je verder komt als je met elkaar in gesprek gaat!

MOOI DAT ER STEEDS MEER BEREIDHEID IS OM BIJ TE DRAGEN AAN EEN GROENER ZWIJNDRECHT

De groene netwerkmiddag was gezellig én leerzaam.

Bedrijventerrein Ter Steeghe Ring van
grauw naar groen.

WIL JE ER MEER OVER WETEN?

➤ www.zwijndrechtgaatduurzaam.nl

Colofon

Tekst © 2026 Groene Cirkel Groene Gezonde Stad

Projectleiding en coördinatie Marleen Jansen, Melva Rosaria

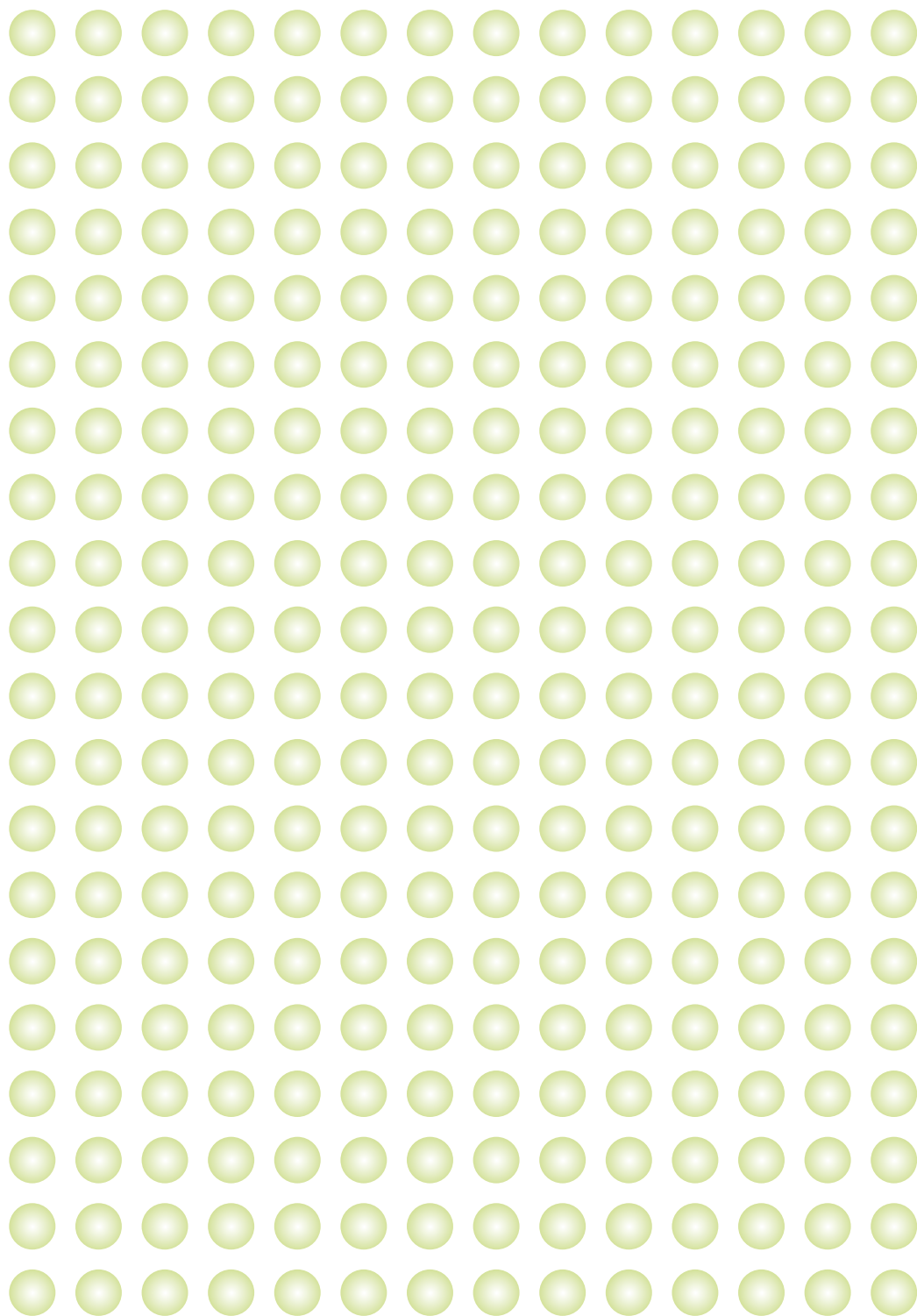
Redactie Quita Hendrison

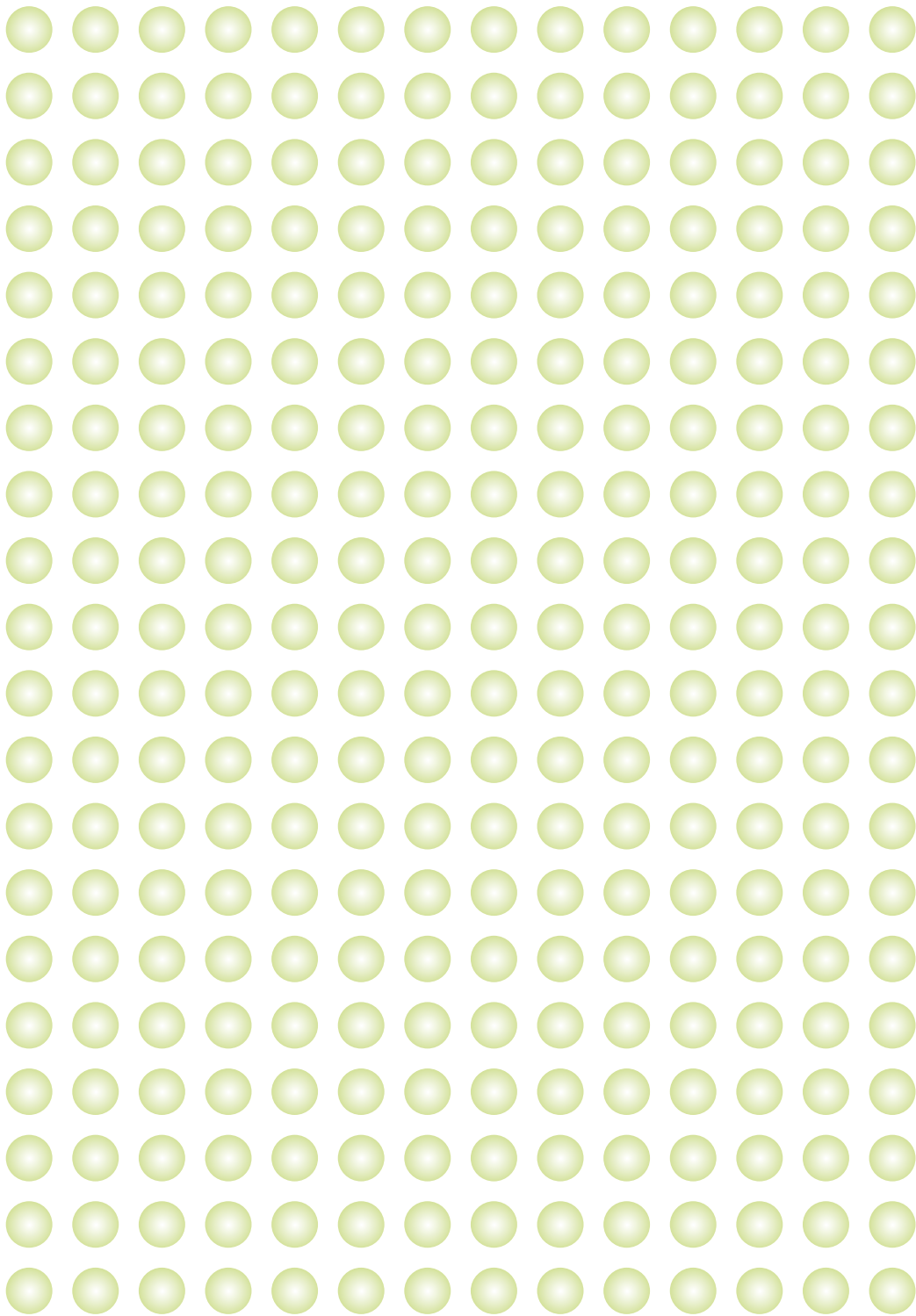
Vormgeving Studio Maartje de Sonnaville

Beeld Netwerk Groene Cirkel Groene Gezonde Stad

Druk Drukkerij Provincie Zuid-Holland

Een groene leefomgeving die uitnodigt om te bewegen, te spelen en te ontmoeten. Waar het fijn wonen is voor mensen én genoeg plek is voor dieren en planten. Waar 's zomers verkoeling te vinden is en extreme regenval wordt opgevangen. Dat is de droom die Groene Cirkel Groene Gezonde Stad koestert voor de Zuid-Hollandse dorpen en steden.

Maar een droom wordt geen werkelijkheid door alleen te dromen – het is een kwestie van doen! De parels in deze publicatie zijn het resultaat van inspiratie, denkkraft én opgestroopte mouwen van de partners in het netwerk. Ze laten stuk voor stuk zien dat het kan. En dit is nog maar het begin: op weg naar 2030 zullen er ongetwijfeld nog meer parels schitteren. Omdat we van elkaar blijven leren en elkaar inspireren. Dat geven we met dit Parelboek extra glans.